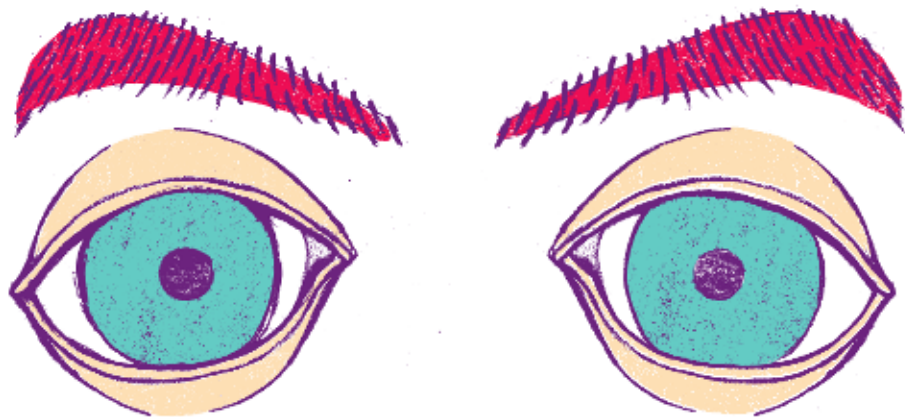

Řikají mi Aram

SAROYAN

William

SAROYAN

William

Říkají mi Aram

Přeložila Radka Šmahelová

Přeložila Radka Šmahelová

© William Saroyan – heirs, 2016

Translation © Radka Šmahelová, 2016

Czech edition © Argo, 2016

ISBN 978-80-257-1980-0 (váz.)

ISBN 978-80-257-1990-9 (e-kniha)

LÉTO KRÁSNÉHO BÍLÉHO KONĚ

Jednou, ještě za starých dobrých časů, když mi bylo devět a svět byl ve všem tak úžasný, jak jste si jen dokázali představit, a život připomínal nádherný tajuplný sen, mi ve čtyři ráno zatukal na okno bratránek Murad. Až na mě ho všichni, kdo ho znali, považovali za blázna.

Arame, vzbudil mě Murad.

Vyskočil jsem z postele a vykoukl z okna.

Nevěřil jsem vlastním očím.

Bylo léto, blížil se rozbřesk, a tak venku bylo dost světla, abych věděl, že se mi to nezdá.

Bratránek Murad seděl na krásném bílém koni.

Vystrčil jsem hlavu z okna a protřel si oči.

Jo, řekl arménsky, je to kůň. Nezdá se ti to. Jestli se chceš projet, tak honem.

Věděl jsem, že si bratránek Murad užívá život víc než kdokoli jiný, kdo kdy omylem spadl na tenhle svět, ale tomuhle jsem nemohl uvěřit ani já.

Tak za prvé, moje první vzpomínky patřily koním a mou první touhou bylo projet se na koni.

Proto to bylo tak úžasné.

Za druhé jsem ale věděl, že jsme chudí.

A proto jsem tomu, co jsem viděl, nemohl uvěřit.

Byli jsme chudí, neměli jsme ani vindru. Celý náš klan třel bídu. Každá větev rodiny Garoghlanianů žila v té nejohromnější a nejsměšnější chudobě na světě. Nikdo nedokázal pochopit, kde vůbec bereme peníze, abychom nasýtli žaludky, ani naši stařešinové. Ale prosluli jsme svou čestností. Jsme jí proslavení už nějakých jedenáct století, i v dobách, kdy jsme bývali tou nejbohatší rodinou v tom, co jsme považovali za svět. Byli jsme za prvé hrdí, za druhé čestní a věřili jsme v dobro a zlo. Nikdo z nás by nikdy nikoho nevyužil, nedej bože aby něco ukradl.

Takže ačkoliv jsem koně viděl v celé jeho kráse, ačkoliv jsem cítil jeho pach, tak příjemný, ačkoliv jsem slyšel jeho dech, tak vzrušující, nevěřil jsem, že má kůň cokoliv společného s bratránkem Muradem, se mnou či kýmkoliv jiným z naší rodiny, ať už bdí či spí, protože jsem věděl, že bratránek Murad koně koupit nemohl, a když ho nemohl koupit, musel by ho ukrást, a tomu, že ho ukradl, jsem odmítal věřit.

Žádný Garoghlanian nikdy nemohl být zlodějem, a už vůbec ne zlodějem koní.

Zíral jsem nejdřív na bratránka a pak na koně. Oba vypadali až zbožně pokojně a komicky, což mě na jednu stranu těšilo, ale na druhou mi to nahánělo hrůzu.

Murade, zeptal jsem, kde jsi toho koně ukradl?

Vyskoč ven, jestli se chceš projet, pobídl mě.

Takže to byla pravda. Toho koně ukradl. Už o tom nebylo pochyb. A přišel sem, abych se taky projel, nebo ne, jak budu chtít.

No, připadalo mi, že ukrást koně, aby se na něm člověk mohl projet, je něco jiného, než ukrást třeba peníze. A co já vím, třeba to ani krádež nebyla. Když jste blázní do koní, jako jsme byli my dva s Muradem, není to krádež. Tedy pokud bychom toho koně nechtěli prodat, a to bylo jasné, že nikdy neuděláme.

Oblíknu se, řekl jsem.

Dobře, ale dělej, kývl.

Rychle jsem vklouzl do oblečení.

Seskočil jsem z okna na dvůr a vyšvihl se na koně za Murada.

Tehdy jsme bydleli na kraji města, v Ořechové ulici. Za domem se už rozprostíral venkov – vinice, sady, zavlažovací příkopy a prašné cesty. Za necelé tři minuty jsme dorazili do Olivové ulice a pak se kůň rozklusal. Vzduch byl čerstvý a krásně se dýchal. A ten pocit, jak kůň běžel, nádhera. Bratránek Murad, který byl v naší rodině považován za jednoho z největších bláznů, se dal do zpěvu. Teda spíš do řevu.

V každé rodině najdete záblesk šílenství a v naší rodině podle obecného mínění šílenství podědil bratránek Murad. Před ním to byl strýc Chosrove, obrovský muž s mohutnou kšticí černých vlasů a nejdelším knírem v Sanjoaquinském údolí, neskutečný vztekoun, tak vznětlivý a tak netrpělivý, že každého, kdo promluvil, přerušoval řevem: To nevadí, toho si nevíšmej.

Nic víc, bylo úplně jedno, o čem se hovořilo. Jednou jeho syn Arak utíkal osm bloků do holičství, kde si strýček nechával zastříhnout vous, aby mu sdělil, že jim hoří dům. Chosrove se v křesle napřímil a zařval: To nevadí, toho si nevíšmej. Holič podotkl: Ale tvůj syn tvrdí, že ti hoří dům. A tak Chosrove zaburácel: A dost, říkám, že to nevadí.

Bratránka Murada rodina považovala za Chosrovova následovníka, i když Muradův otec byl Zorab, který měl všech pět pohromadě. Tak to u nás chodilo. Muž mohl být otcem synova těla, ale to neznamenovalo, že byl i otcem jeho ducha. Přidělování povah bylo u nás v rodině odjakživa nevyzpytatelné a vrtošivé.

Klusali jsme a bratránek Murad zpíval. Byli jsme zase znovu ve staré vlasti, kam jsme, alespoň podle některých našich sousedů, patřili. Nechali jsme koně, ať si běží, když se mu chce běžet.

Konečně bratránek Murad prohlásil: Slez. Chci se projet sám.

A necháš mě taky projet?

To záleží na koňovi.

Kůň mě nechá.

Uvidíme. Nezapomeň, že vím, jak na něj.

Jo, jestli ty víš, jak na něj, tak já taky.

To doufám, už jen proto, aby se ti nic nestalo, odpověděl. Slez.

Dobře, souhlasil jsem, ale pamatuj si, že mě pak taky musíš nechat projet.

Sesedl jsem a bratránek Murad pobídl koně patami a zakřičel: Běž, *vazire*. Kůň se vzepjal na zadních, odfrkl a vyrazil plnou rychlostí vpřed. Ještě nikdy jsem neviděl nic krásnějšího. Bratránek Murad uháněl na koni přes pole vyschlé trávy k zavlažovacímu příkopu, přeskočil ho a za pět minut se vrátil, zbrocený potem.

Vycházelo slunce a vše zalévalo zářivým světlem, i koně.

A teď já, prohlásil jsem.

Bratránek Murad slezl z koně.

Tak jed, vyzval mě.

Vyskočil jsem na hřbet a na chvíli jsem pocítil nejhorší možný strach. Kůň se ani nepohnul.

Kopni ho do slabin, poradil mi Murad. Na co čekáš? Musíme ho vrátit, než se všichni vzbudí.

Kopl jsem koně do slabin. Znovu zařičel a odfrkl. A pak se rozeběhl. Nevěděl jsem, co mám dělat. Místo abychom klusali přes pole k příkopu, rozeběhl se kůň po cestě k vinicím Dikrana Halabiana a tam začal skákat přes stromky. Přeskočil sedm řad, než jsem spadl. A kůň utekl pryč.

Přiřítíl se ke mně bratránek Murad.

Nezajímá mě, jestli se ti něco stalo, křičel. Musíme chytit toho koně. Běž tam a já půjdu tudy. Jestli ho najdeš, chovej se k němu laskavě. Budu poblíž.

Rozeběhl jsem se po ulici a bratránek Murad vyrazil přes pole k příkopu.

Trvalo mu půl hodiny, než koně našel a přivedl ho nazpátek.

Fajn, naskoč si, řekl. Všichni už jsou vzhůru.

A co s ním uděláme? zeptal jsem se.

No, zaváhal, buď ho vrátíme, nebo ho do zítřejšího rána někam schováme.

Nezněl nijak znepokojeně a já jsem věděl, že ho nevrátí, ale schová. A ne na chvílku, za žádnou cenu.

A kam ho schováme?

Vím o jednom místě.

Kdy jsi toho koně ukradl? zeptal jsem se.

Najednou mi došlo, že ranní vyjíždky podniká už nějakou dobu a dnes ráno za mnou přišel, protože ví, jak moc toužím projet se na koni.

Kdo řekl, že jsem koně ukradl?

To je jedno, jak dlouho už na něm jezdíš?

Až dneska ráno.

Nekecáš?

Jasně že jo, odpověděl, ale kdyby na to někdo přišel, tak musíš říct tohle. Nechci, abysme lhali oba. Takže všechno, co víš, je, že jsme začali jezdit dneska ráno.

Fajn, přikývl jsem.

Odvedl koně tiše do stodoly u opuštěné vinice, která kdysi bývala chloubou farmáře Vahana Fetvajiana. Uvnitř bylo trochu ovsy a seno z vojtěšky.

Vydali jsme se domů.

Nebylo jednoduchý koně přinutit, aby se choval takhle hezky, rozpovídal se. Nejdřív dost divočel, ale jak jsem ti říkal, vím, jak na něj. Udělá všechno, co si budu přát, a ještě to sám bude chtít. Koně mi rozumějí.

A jak to děláš? zeptal jsem se.

Rozumím si s ním.

Ale jak si s ním rozumíš?

Je to jednoduchý a upřímný porozumění.

Přál bych si, abych si s koněm taky takhle rozuměl.

Jsi zatím malej kluk, řekl. Až ti bude třináct, taky to budeš umět.

Šel jsem domů a pořádně se nasnídal.

Toho odpoledne k nám na kafe a cigaretu přišel strýček Chosrove. Posadil se na zápraží, usrkával kávu a pokuřoval a vzpomínal na starou vlast. Potom dorazil ještě jeden host, farmář John Byro, Asyřan, který se kvůli samotě naučil arménsky. Matka přinesla osamělému návštěvníkovi kávu a tabák, ten si ubalil cigaretu, napil se a potáhl, a nakonec smutně prohodil. Ten bělouš, kterého mi minulý měsíc ukradli, se ještě nevrátil. Nechápu to.

Strýček Chosrove se rozčílil a zakřičel: To nevadí! Co je to ztratit koně? Nepřišli jsme snad všichni o domov? K čemu je brečet nad koněm?

To se snadno říká tobě, když bydlíš ve městě, ale co můj kočár? K čemu mi je platný kočár bez koně?

Toho si nevíšmej, zaburácel strýc Chosrove.

Trmácel jsem se sem deset mil.

Máš snad nohy.

Jenže levá mě bolí.

Toho si nevíšmej.

Ten kůň mě stál šedesát babek, posteskl si John Byro.

Kašlu na peníze, ušklíbl se strýček.

Vstal, vyšel z domu a práskl za sebou dveřmi.

Matka se pustila do vysvětlování.

Má laskavé srdce, řekla. Jen se mu stýská, a takový chlap je to.

Farmář odešel a já se rozeběhl za Muradem.

Seděl pod broskvoní, spravoval pošramocené křídlo malému drozdovi a mluvil na něj.

Co je? zeptal se.

Přišel k nám farmář John Byro. Chce svýho koně. Už ho máš měsíc. Slib mi, že ho nevrátíš, dokud se nenaučím jezdit.

To ti bude trvat rok, než se naučíš jezdit.

Tak si toho koně necháme rok.

Bratránek Murad vyskočil na nohy.

Cože? zařval. Navádíš Garoghlaniana, aby kradl? Ten kůň se musí vrátit svému majiteli.

A kdy?

Nejpozději za šest měsíců.